

19.04.2022

Група №35

Захист України

Урок 29-30

Тема: Призначення, сфера застосування МГП. Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які знаходяться захистом МГП.

Матеріал до уроку

Саме рівень конфлікту диктує, яке право застосовувати: внутрішньодержавне право чи міжнародне гуманітарне право. Якщо конфлікт не виходить за межі внутрішньої юрисдикції держави, як, наприклад, на його початкових етапах, логічно передбачити застосування права з прав людини. Там, де протистояння досягає рівня втручання військових сил, застосовується

1) Об'єкти захисту МГП:

- цивільні житлові об'єкти;
- школи;
- храми;
- госпіталі (споруди мають відповідні знаки);
- культурні споруди;
- насосні станції;
- вокзали.

Воюючі сторони не повинні використовувати ці об'єкти з військовою метою.

2) Цивільні особи, які знаходяться під захистом МГП.

До цивільних осіб належать:

- діти (які не є учасниками бойових дій);
- доросле населення, яке не є комбатантами (партизанами).

Захист жертв війни — поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля. До жертв будь-якого збройного конфлікту (війни) належать:

- цивільні, що перебувають у районі воєнних дій і на окупованій території;
- військовополонені чи інші особи, воля яких обмежена через збройний конфлікт;
- поранені та хворі;
- особи, які зазнали корабельної аварії (аварії літального апарата);
- безвісно відсутні особи, а також загиблі (померлі).

Під захистом жертв війни розуміють забезпечення сторонами конфлікту міжнародно-правового захисту для вказаних вище категорій осіб і надання їм такого статусу, який гарантує гуманне поводження й унеможливорює насильство, знущання, глум тощо.

У цій частині Женевської конвенції II враховано положення, спрямовані на поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії. Їх застосовують до всіх осіб, без будь-яких відмінностей, як-от: колір шкіри, стать, мова, релігія чи віра, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, місце народження чи інший статус або будь-які інші аналогічні критерії.

Усі поранені, хворі й особи, які зазнали корабельної аварії, незалежно від того, до якої сторони вони належать, мають право на повагу та захист. За всіх обставин з ними поводяться гуманно і вчасно надають їм медичну допомогу й догляд, яких вимагає їхній стан. Між ними не роблять жодної різниці, з яких би то не було міркувань, крім медичних.

Особа, безвісно відсутня (зникла безвісти)* — людина, що зникла під час ведення воєнних дій і місцезнаходження якої невідоме.

Загиблі (померлі) — особи, які загинули з причин, пов'язаних із веденням воєнних дій. Останки таких осіб, зокрема й тих, хто не є громадянами держави, у якій вони загинули, потрібно поважати. Місця поховань таких осіб утримують і позначають так, щоб їх завжди можна було розшукати.

Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які перебувають під захистом МГП. Ознайомившись із нормами Женевських конвенцій 1949 р. і Додаткових протоколів до них 1977 р., можна зробити висновок, що МГП захищає практично все населення території, захопленої супротивником, причому воно діє під час збройних конфліктів усіх різновидів — міжнародних і неміжнародних — та в будь-якому регіоні земної кулі, де відбувається збройний конфлікт.

Беручи до уваги досвід збройних конфліктів, у Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій зазначені групи населення, які потребують захисту: жінки, діти, журналісти.

Стаття 50-та цього Протоколу визначає термін «цивільне населення» як населення, що складається зі «всіх осіб, що є цивільними», і дає власне визначення поняття «цивільний» — той, хто не служить у збройних силах або організованій збройній групі однієї зі сторін конфлікту. До цивільних осіб також належать службовці збройних сил, що склали зброю або стали небоєздатними через хворобу, поранення, полон та з інших причин. В умовах збройного конфлікту цивільне населення має бути захищеним від воєнних дій.

Але саме мирне населення найчастіше стає об'єктом воєнних дій, особливо в сучасних війнах і повстаннях. У кількох останніх війнах втрати цивільного населення складали до 90 % від загальної кількості загиблих. Зокрема, у період 2014-2018 рр. в зоні бойових дій на Донбасі, за даними ООН, загинуло щонайменше 2479 цивільних осіб, зокрема 1367 чоловіків, 826 жінок, 90 хлопців і 47 дівчат, а також 149 дорослих, стать яких не встановлена. Кількість поранених сягнула дев'яти тисяч осіб.

Цивільне населення, що бере або брало участь у воєнних діях, не маючи статусу військового, втрачає свій імунітет від нападу під час особистої участі у воєнних діях.

Норми МГП загалом спрямовані на пом'якшення страждань цивільного населення. Стаття 51 (пункт 4) Протоколу I містить чітко сформульовані положення про захист цивільного населення від невиправданих нападів. Вона

забороняє невибіркові напади. Заборонено й напади на цивільне населення або на окремих цивільних осіб з метою репресій.

Конвенція про захист цивільного населення під час війни (Конвенція IV). Ст. 13-та розділу II Конвенції свідчить: положення цього розділу стосуються всього населення конфлікуючих сторін. Заборонена будь-яка дискримінація осіб, які перебувають під владою сторони, що бере участь у конфлікті. Влада за будь-яких обставин має поводитись із цими особами гуманно, тому вони, як мінімум, користуються захистом, незважаючи на расу, колір шкіри, стать, мову, релігію чи віросповідання, політичні або інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан тощо. Також передбачено захист цивільних лікарень, що надають допомогу пораненим, хворим, інвалідам і породіллям, та захист персоналу таких лікарень.

Конвенція ще раз зобов'язує відгородити від воєнних дій у спеціальні санітарні зони і зони безпеки поранених і хворих, інвалідів, людей похилого віку, дітей до 15-річного віку, вагітних жінок і матерів з дітьми до 7-річного віку (ст. 14). Але поки що згадану статтю не реалізовано.

Заборонено акти насильства або погрози насильством, що мають основною метою тероризувати цивільне населення (ст. 51 Протоколу I). Однозначно заборонене використання цивільного населення як «живого щита» для захисту від нападу супротивника.

МГП не розділяє жертв війни на цивільне населення і комбатантів, принципово не робить відмінності між пораненими і хворими, що стали жертвами конфлікту, причому із заборonoю будь-якої дискримінації. Різниця в іншому: норми, що стосуються жертв війни, полегшують їхню долю. Метою статей щодо захисту цивільного населення є запобігти будь-якій шкоді та оберезити населення в цілому і окремих громадян від лих війни.

Це абсолютно новий напрям у МГП, який найтіснішим чином пов'язаний із загальною метою — зменшити лиха війни, гуманізувати її. Конвенції I—III

трактують питання полегшення становища жертв війни (військовополонених також багато в чому можна зарахувати до цих груп).

Конвенція IV може запропонувати лише захист населення, запобігти актам насильства і свавілля окупаційної адміністрації. У зв'язку із цим, Конвенція IV застосовує термін «особа, що перебуває під протекцією». Заборонено завдавати фізичних страждань або знищувати таких осіб. Цю заборону поширюють не тільки на вбивства, тортури, тілесні покарання, каліцтва та медичні або наукові дослідження, які не зумовлені необхідністю лікування особи, що перебуває під протекцією, але також і на всіляке інше brutальне насильство представників цивільних або військових властей. Грабіж і мародерство заборонені. У всіх випадках цивільне населення й окремі особи мають право на захист, який надає їм МГП, здійснюючи його через застережні заходи.

Жодна особа, що перебуває під протекцією, не може бути покарана за правопорушення, здійснене не нею особисто. Колективні покарання, так само, як і заходи залякування або терору, заборонені. Заборонено влаштовувати голод серед мирного населення як засіб війни; вигнання і депортацію населення з окупованої зони в державу, що перемагає. Проте передбачено повну або часткову евакуацію населення окупованого району, якщо цього вимагає безпека або військова необхідність. Окупаційна влада не може примушувати населення служити в збройних формуваннях. Примусові ж роботи можливі, але якщо вони не пов'язані з воєнними діями.

У Протоколі I детально розроблений розділ про цивільний захист, гуманітарним завданням якого є захист цивільного населення і допомога йому в усуненні наслідків воєнних дій. Перед цивільним захистом постають 14 конкретних завдань, зокрема термінове поховання трупів, боротьба з пожежами, термінове відновлення необхідних комунальних служб тощо. Цивільним організаціям цивільного захисту виказують пошану, їх захищають. Конвенції виходять з того, що окупація жодною мірою не означає анексії*.

Об'єкти цивільного захисту — це сховища, які призначено для захисту населення (бомбосховища, протирадіаційні укриття, пункти управління тощо). Цивільними об'єктами вважають усі об'єкти, що не є військовими. У разі сумнівів щодо використання цивільного об'єкта у воєнних цілях його вважають цивільним.

Окупаційна влада зобов'язана забезпечувати населення окупованої території продуктами життєзабезпечення: продовольством і медикаментами, одягом, постільною білизною, засобами притулку та припасами, істотно важливими для виживання цивільного населення окупованої території, а також предметами, необхідними для здійснення релігійних обрядів. Під час розподілу допомоги пріоритет надають дітям, вагітним жінкам, породіллям і годувальницям, які, згідно із Четвертою конвенцією або Протоколом I, мають особливі пільги та особливий захист.

Заборонені й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці, незалежно від того, чинять їх представники цивільних чи воєнних органів, такі дії: насильство над життям, здоров'ям і фізичним та психічним станом осіб, зокрема вбивство; катування всіх видів — фізичні чи психічні; тілесні покарання; каліцтво; приниження людської гідності, наприклад принизливе й образливе поводження, примушення до проституції чи непристойне зазіхання в будь-якій його формі; захоплення заручників; колективне покарання; погрози вчинити будь-яку з вищезазначених дій.

Кожна особа може бути засуджена за правопорушення лише на підставі кримінальної відповідальності.

Держава, що в цілому окупувала чужу територію, відповідальна за громадський порядок і безпеку на окупованих територіях. Тому Російська Федерація після окупації та анексії Криму й агресії на Сході України, а також подальшої окупації частини території України відповідальна за порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права на цих територіях. РФ здійснює там не лише ефективний контроль (постачання зброї, фінансове забезпечення, політичну підтримку та соціальну допомогу, без якої

підконтрольні їй бойовики, зокрема найманці та регулярні війська РФ, не змогли б вести бойові дії), а й загальний контроль.

Україна не здійснює на цій окупованій території ефективний контроль, а отже, не може відповідати за грубі порушення прав людини та МГП. Тому на території окупованого Донбасу, де триває збройний конфлікт, мають діяти положення Женевської конвенції IV щодо захисту цивільних осіб під час війни, а також Гаазької конвенції IV щодо законів і звичаїв наземної війни.

Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Виокремлюють два напрями міжнародно-правового захисту жінок в умовах війни: як частини цивільного населення; як жінок-учасниць бойових дій.

Перший напрям, залежно від періоду початку й розв'язання збройного конфлікту, можна диференціювати на захист жінок від: а) жорстокого поводження під час конфлікту стороною, у владі якої вони опинилися; б) наслідків воєнних дій.

У другому напрямі виокремлюють: а) дотримання статусу жінок-комбатантів; б) поводження з жінками-комбатантами як з військовополоненими.

Жінкам приділено особливу увагу: їм забезпечують захист, зокрема від згвалтування, примушення до проституції та будь-яких інших форм непристойних домагань.

Заходи щодо захисту дітей. Дітям приділяють особливу увагу, забезпечують захист від будь-яких непристойних зазіхань. Усі сторони, що перебувають у конфлікті, повинні надавати дітям необхідну допомогу. Дітей до 15 років, осиротілих або розлучених із сім'єю, треба забезпечити утриманням і вихованням.

У разі арешту, затримання чи інтернування через збройний конфлікт, дітей утримують у приміщеннях, відокремлених від приміщень для дорослих, крім тих випадків, коли діти затримані разом із родичами.

Смертний вирок за правопорушення, пов'язане зі збройним конфліктом, не виконують щодо осіб, які не досягли 18-річного віку на той час, коли це правопорушення було вчинено.

На окупованих територіях діти можуть бути евакуйовані державою-окупантом лише для лікування. У разі, коли є батьки чи законні опікуни, від них треба отримати письмову згоду на евакуацію. Якщо таких осіб немає, згоду вимагають від осіб, уповноважених законом або звичаєм.

Домашнє завдання: написати конспект

За додатковими питаннями звертатися на електронну адресу
valusha886@gmail.com